

Reši nas lahko samo odkrito in nesebično sobivanje

Ivan Viripajev: ZAPRTA ŠTUDIJA. Prešernovo gledališče Kranj, 27. 9. 2022, datum ogleda 7. 10. 2022.

Foto: Nada Žgank

Ivan Viripajev je ruski dramatik, ki živi na Poljskem, ker ga je tja pregnal Putinov avtoritarni režim. Uprizarjanje njegovih dram je v Rusiji prepovedano. Pri nas je bilo uprizorjenih že kar nekaj njegovih dramskih besedil (*Kisik, Neznosno dolgi objemi, Iluzije, Pijani*). Tokrat se je za uprizoritev ene od najnovejših dram z naslovom *Zaprta študija* (tekst je dokončal januarja 2021) odločila prepoznavna režiserka mlajše generacije **Nina Rajić Kranjac**, ki je za svojo predstavo *Solo* pred kratkim dobila veliko nagrado za najboljšo predstavo na festivalu Bitef.

Osnovna forma drame *Zaprta študija* je preplet treh intervjujev, ki naj bi bili del resnične znanstvene študije, ki naj bi jo pred nekaj leti naročilo neko ameriško podjetje. Glavni cilj študije je izvedeti oz. razumeti, kako se je lahko zgodilo, da smo kot človeška vrsta tako močno zabredli in zaradi onesnaževanja in pretiranega izkoriščanja planeta pristali pred vrati velike ekološke katastrofe, ki ogroža celoten planet in sam obstoj človeka. Trije znanstveniki odgovarjajo na vprašanja o človekovi psihologiji, evolucijskem razvoju, religiji, o vojnah, o dobrem in zlu. Med »občečloveška« vprašanja so pomešana tudi vprašanja, ki so povsem zasebne narave, na primer vprašanja o spolni praksi intervjuvancev ali o njihovem uživanju drog.

Viripajev trem glavnim likom daje prostor, da izpostavijo svoj znanstveni pogled na najbolj pereča vprašanja, pred katera je trenutno postavljeno človeštvo. Hkrati pa spretno razpira mesta, kjer se kažejo tudi njihove intimne težave, potlačena čustva, strahovi in spomini iz otroštva. Ustvarjalna ekipa predstave je v besedilu zelo dobro prepoznala te razpoke in razvila ter vsebinsko nadgradila predvsem zasebno življenje osrednjih likov.

Režiserka Nina Rajić Kranjac uporabi nekaj svojih značilnih strategij, kot so uporaba mikrofona, metaforika živali (živalski kostumi), hitro menjavanje atmosfere, ki jo dodatno gradi učinkovita uporaba glasbe, in neposredno ogovarjanje publike. Podobe živali (dinozaver, opica, polarni medved) vizualno dopolnjujejo širši kontekst premišljevanja o človeku kot o eni izmed živalskih vrst. Kostumografija je na splošno

funkcionalno-realistična, mestoma pa tudi estetizirana, predvsem v smislu rabe živalskih mask (kostumografka **Marina Sremac**).

Osnovno sporočilo dramskega besedila je opozorilo, da je človeška vrsta zelo invazivna, agresivna in uspešna, celo preveč uspešna glede na to, kako hitro se množi in kakšno enormno količino naravnih virov porabi za svoje preživetje. Ustvarjalci predstave se tega dejstva dobro zavedajo in v predstavo premišljeno vključujejo tudi dokumentarno gradivo, in sicer lahko slišimo posnetke dejanskih izjav različnih znanstvenikov in aktivistov, ki opozarjajo na podnebne spremembe in nevzdržnost trenutnega ekonomskega sistema. V zadnjem času smo lahko videli kar nekaj predstav s podobno tematiko, med drugim avtorski projekt *Vročina* v režiji **Žiga Divjaka**, muzikal *Boljši svet* v režiji **Gregorja Grudna** in dramo *Tene Štivičič Kabaret Kaspar* v režiji **Marjana Nečaka**.

Ustvarjalna ekipa z dodanimi kolektivnimi prizori iz življenja treh glavnih likov ostaja dosledna in še nadgradi tisti del vsebine iz intimnega življenja protagonistov, ki je v tekstu Viripajeva samo nakazan.

Dramaturgija **Marinke Poštrak** in **Tiborja Hrsa Pandurja** je v razpiranju dogajalnega loka natančna, ritem se primerno stopnjuje v skladu z razvojem osrednjega dogajanja in s padanjem mask racionalnosti, ki so si jih naredili vsi trije izpraševanci. Režijsko-dramaturška odločitev za dodajanje prizorov o zasebnem življenju treh znanstvenikov, o njihovih medosebnih odnosih in spominih na otroštvo se izkaže za zelo učinkovito, saj preseka monotono formo odgovarjanja na vprašanja in razgiba intelektualistični slog drame Viripajeva.

Scenografija **Urše Vidic** poudari pogled gledalca. Postavitev ni klasična, saj ne gledamo iz dvorane na oder, temveč je pozicija obrnjena. Gledalci se posedejo na tribuno, ki je postavljena na oder, in gledajo parter. S tem gledalci postanejo fokusna skupina v znanstveni študiji, ki opazuje tri intervjuvance, njihovo vedenje in odgovarjanje na vprašanja.

Igralka **Darja Reichman** natančno oblikuje svoj lik psihologinje in profesorice Monike Borovske po tanki liniji med brežhibno urejeno zunanjo fasado in čustveno načeto, razočarano notranjostjo. **Branko Jordan** je v vlogi Morgana Smitha, priznanega profesorja in nevrobiologa, hkrati pa tudi Monikinega moža, zelo prepričljiv, saj uspe prikazati tako Morganovo samozavest na poklicnem področju in strast do znanstvenih vprašanj kot tudi njegove osebne šibkosti, ki včasih mejijo že na podlost, primitivnost in egocentrizem. **Tamara Avguštin** uspe z močno fizično prezenco in bogato paletto čustvenega odzivanja utelesiti čustveno napeto mlado znanstvenico Rachel Donelan, ki jo bremenijo spomini na težko otroštvo in ki doživlja hude preizkušnje tako v službi kot v zasebnem življenju. V vlogah izpraševalcev in nekakšnih povezovalcev dogajanja sta dosledna in učinkovita tudi **Doroteja Nadrah** in **Borut Veselko**, ki se hkrati vključujeta v kolektivne prizore iz zasebnega življenja treh glavnih likov, za katere lahko domnevamo, da so nastali tudi na podlagi skupinskih igralskih improvizacij, saj teh prizorov v besedilu Viripajeva ni.

Vsi trije strokovnjaki proti koncu intervjuja začnejo kazati svoje skrite plati, njihova zatajevana in potlačena narava prihaja na plano. V teoriji sicer vsi trije prisegajo na etiko, na solidarnost, na empatijo, imajo se za kompetentne strokovnjake in za dobre ljudi, v svojem praktičnem življenju na ravni medosebnih odnosov pa se pogosto zatekajo k agresivnemu vedenju, lažem in uveljavljanju premoči nad drugim, bližnjim. Ustvarjalna ekipa z dodanimi kolektivnimi prizori iz življenja treh glavnih likov ostaja dosledna in še nadgradi tisti del vsebine iz intimnega življenja protagonistov, ki je v tekstu Viripajeva samo nakazan.

Uprizoritev pa zaide v težave na koncu, saj ta pride povsem iznenada in ni v skladu z razvojem dogajanja. Ena od protagonistk se namreč nepričakovano zateče k nasilju, in to k hladnokrvnemu umoru. Mogoče so ustvarjalci s tem želeli dodati neko piko na i v luči prihajajočih kriz, ki bi opomnila gledalce, česa je človek zmožen, ko je popolnoma stisnjen v kot. Lahko se tudi vprašamo, ali bi bilo v določenih primerih nasilje celo upravičeno, če bi šlo za uveljavljanje revolucionarnih idej, ki bi lahko imele dolgoročne pozitivne učinke za človeštvo in ves planet? Bi s terorizmom in skrajnim nasiljem lahko obvarovali planet pred najhujšimi paraziti? A kdo so ti paraziti? Kdo mora spremeniti svoj način življenja in kako? Ustvarjalci predstave z odgovori ne grejo tako daleč, vsekakor pa pripravijo gledalca do razmišljanja in ga prisilijo, da tudi sebi nastavi ogledalo. Uprizoritev je estetsko dovršena in skladna, hkrati pa tudi informativna, saj ponovno osvetli ključne izzive, ki stojijo pred človeštvom.

Človek je družbeno bitje, sodelovati mora v nekem širšem socialnem okolju, hkrati pa je bitje, ki navezuje intimne stike z ožjim krogom ljudi, kjer v ospredje prihajajo čustva in telesni nagoni. Kot v predstavi pravi

znanstvenik Morgan Smith: »Dejstvo je, da se po psihološki plati ljudje razvijajo veliko počasneje kot ta nori tehnološki napredek, ki nas ubija. Planet in vsa živa bitja lahko reši samo ena stvar – to je odkrito in nesebično sobivanje med državami, ljudmi, vladami, podjetji in še in še.«

Vir: <http://veza.sigledal.org/kritika/resi-nas-lahko-samo-odkrito-in-nesebicno-sobivanje-r>